

Dan Stanca

ROBBANÁS

Dan Stanca

ROBBANÁS

– regény –

Fordította
Koszta Gabriella

KALLIGRAM – BOOKART
2021

A fordítás alapjául szolgáló mű:

Dan Stanca: *Detonarea* – Iași, editura Polirom, 2018

Támogató a Romániai Magyar Demokrata Szövetség
és a Communitas Alapítvány

Készült a Romániai Írószövetség román–magyar fordítói programja keretében.

© Dan Stanca, 2018

Hungarian translation © Koszta Gabriella, 2021

Kalligram > ISBN 978-963-468-215-8

Bookart > ISBN 978-606-8994-35-2

Prológus

Holnap ilyenkor már nem leszek... Nevetséges, mert tulajdonképpen nem tudom elhinni, de így lesz. Holnap ilyenkor már nem leszek, és holnap lesz a nemzeti ünnep, december elseje... Jaj, és milyen fiatal vagyok, csak huszonegy éves, talán megérdemelném, hogy még éljek, Labiș viszont ennyi idős korában halt meg, hogy ki volt ez a Labiș? Hallottam, de nem sokat tudok róla... Azt hiszem, a nagyapával egyidős lehetett, vagy olyasmi... Apa mondott ezt-azt róla, de nem jegyeztem meg. Tulajdonképpen semmit se jegyzek meg, nyolc osztályt végeztem el, a gimnáziumban alig vonszoltam magam, nem is érettségiztem, nem volt kedvem... Az egyetemről mit mondjak? Akkor meg mi az ördögért vessek még árnyékot erre a földre? Az élet kötelezettségekkel jár, és én nem akarok olyasmit. Nem akarok izzadni, belerokkanni, az idegeimet tönkretenni, munkát keresni, mire való ez az egész gyötrelmem? És azután, logikusan, férjhez menni, családot alapítani, micsoda kényszer, micsoda nyomorúság, micsoda haszontalanság! Akárhogy is, szűz már nem vagyok, de már a szex sem érdekel. Beakasztott nekem egy nyomorult, hogy vinné el az ördög, de semmit se éreztem, és utána

lusta voltam felhúzni a bugyimat, a hülye lehajolt segíteni, és akkor jól orrba rúgtam, menj a rossebbe, te bunkó, és elment. Féltem, megver, de eltűnt, már ott se volt a gyáva alak. Így ott maradtam kilyuggatva és zaklatott lélekkel... Kell ennél több, hogy elegendő legyen az életből? De, bár akkor megfogadtam, hogy nem lesz dolgom még egy gazemberrel, és nem lesz több rossz lépésem, de másodszorra és harmadszorra is bemocskoltam magam, és végül jól benne voltam a slamasztikában. Sejtettem, hogy valami nincs rendben, és az apámtól kapott pénzből megcsináltattam a laborvizsgálatokat. Az AIDS-től megmenekültem, de beszereztem egy gyönyörű szifilisz, amit sürgősen keményen kezelni kellett, antibiotikumokkal, diétával, mi csoda nyomorúság, legszívesebben kikapartam volna a szemét annak a szemétnek, aki megfertőzött, de honnan kerítsem elő azt az állatot? Megváltoztatta a telefonszámát, és az sem biztos, hogy a valódi telefonszámát adta meg, amikor bemutatkozott. Mindenesetre olyan ravasz volt, hogy nem tudtam ellátni a baját. Becsapott, meglopott, aztán a „basszál és fuss el” módszer alkalmazta. Kapd el a vaksit, vájdd ki a szemét! A rossebbe, de honnan szerezzek pénzt? A szüleimmel egyáltalán nem jöttem ki, vagyis az apámmal és a nagyanyámmal... Anyám felvette a nyúlcipőt, lelépett külföldre. Nem találtam a helyemet otthon, nem tudtam egy óránál többet otthon ülni, és megint elindultam a lejtőn... Egész nap lokálokban ütöttem agyon az időt egyetlen kávé mellett, mert a másodikat már nem engedhettem meg magamnak. De éreztem, hogy csak találok valamilyen megoldást. Éreztem, ahogy érzem, ha elromlik az idő, ha szimatolok, felfogom az esőt vagy egyenesen a havas esőt hozó légáramlatokat. Így üldögéltem ott egy széken, és a betérő kuncaftokat figyeltem. Eszembe sem jutott prostitúció-

val foglalkozni, pedig végül is előrelátható és magától értetődő lehetett volna. Nem mintha még volna bennem fikarcnyi tisztelet a saját személyem iránt, de biztos vagyok benne, hogy nem élvezném, és utálnám váltogatni a férfiakat. Rövid időn belül végérvényesen elzüllenék, koravén banya lennék, akire már csak perverz alakok fanyalodnak. De ha már prosti sem lehetek, akkor mi marad nekem, folyton ezt kérdeztem magamban, és törtem a fejem, hogy választ kapjak... Nem úgy nézek ki, mint egy koldus, nem vagyok se nyomorék, se kancsal, de a lábamat már nem teszem szét... Így viszont hogyan szerezzek pénzt, hogy győzzem meg a palit, akivel rövid ideig szemeztem, hogy nyúljon a zsebébe és húzza elő nekem a vágyott bankóit? Egyébként tudom, hogy minél kihívóbban kell kinézniem. Azt azért megtanultam, bár nincs túl nagy tapasztalatom, hogy egy jellegtelen nő a földkerekség legszomorúbb látványa. Az ördög sem néz rá, és úgy leheli ki majd a lelkét, hogy soha meg sem kérdezték tőle: szia, drágám, hogy vagy? Ha az illető el is fordul tőled, mégis megmarad az a kis örömd, hogy valaki figyelt rád egy kicsit. Ha ennyit sem kapsz meg, akkor mi a picsáért vesztegesd itt az időt? Hogy eleve elhárítsak egy ilyen helyzetet, elhatároztam, nem akárhogyan lépek ki a házból. A kávézóban, ahová beléptem, ismernek és jóindulatúan rám mosolyognak. A rendelésem mellé még a ház részéről valami ajándékot is kapok, szénsavas víznél nem többet, de az a lényeg, hogy húzzam az időt és nyújtsam el az üldögélést. Ki tudja, talán felbukkan valami lehetőség... Felbukkant, és minden olyan volt, mint a filmekben, mintha egy ponyvaregényből lopott történet az életben alkalmazva is gyümölcsöző volna. Nem egy férfi kötött ki nálam, hanem egy nő. A hölgy leült az én asztalommal ferdén szemben lévő asztalhoz. Negyvenéves

lehetett, nagyon elegáns, messziről látszott, hogy van pénze, nála pár százas nem számít. Az ösztönöm azt súgta, ő az én emberem, és foggal, körömmel belé kell kapaszkodnom, nehogy elsiessen és ne lássam többé. Nem szalaszthatok el egy ilyen váratlan ajándékot, nem tehetem meg, a Fennvaló nem ad kétszer ilyen esélyt, ha elszalasztod, megfeledkezik rólad az utolsó ítéletig, de mit tehetnék? Hogy hívjam fel a figyelmét? Milyen kihívó mozdulatot tegyek, hogy felém nézzen? Ilyesmire nem volt szükség, mert a hölgy, miután megkapta a kávéját és a pohár konyakját, még kicsit fészkelődött a széken, aztán felállt, és hihetetlen, de elindult felém. Nem volt nagy távolság, de nekem úgy tűnt, mintha kilométereket tenne meg. Ahogy közeledett, az arcán meleg, csábító mosoly körvonalazódott, hogy a bizalmamat elnyerje.

Most, hogy már az a bizonyos epizód véget ért, tudom, hogy nem véletlenül jött oda, valaki megsúgta neki, tájékoztatta, hogy abban a kávézóban van egy fiatal lány, aki bizonyára a segítségére lehet. Hogy miféle segítség jöhet itt szóba, meg sem fordult a fejemben. És tényleg, minden, mint egy filmben. Lehet, hogy másvalaki a helyemben úgy repesett volna, mint még soha. Tehát világos, hogy ő tudta, milyen elesett vagyok, és szükségem van a támogatására. A dumája szerint egyfajta prostituttá bennem, de a kitűzött célja ennél bonyolultabb volt, először nem is értettem, hogy mit akar tőlem. Ezért megkértem, hogy ismétlje meg, ez elég kínos volt, de végtére is ebből megértette, hogy mégsem vagyok olyan életrevaló, mint amilyennek ő képzel. Tehát azért jött oda, mert jó benyomást tettem rá, amit nem akartam elrontani. Rögtön megértettem, hogyan is állnak a dolgok. Amikor elővette a táskájából a fényképet, világos volt, mit akar, és amikor alaposabban megnéztem, felismertem a ké-

pen a férfit. Gyakran bejött a kávézóba meginni valamit, be-
lenézett egy újságba, unatkozott is, sietett is, úgy tűnt, de so-
ha rám se nézett és talán észre sem vette, hogy én is ott vagyok.
Akkor, hogy tegyem meg, amit a hölgy, vagyis az illető felesé-
ge kér? Ha addig a férfi soha rám se nézett, hogy csábítsam el?
Mert ezt kérte tőlem a betegesen féltékeny asszony, aki, mint
a hipochonder, folyamatosan a betegséggel kábítja magát. De
a pénz is csábító volt, mert ilyen szolgáltatást nem nyújtok in-
gyen. Világos volt, hogy egy kis kurvának néz, tehát szüksége
van rám. Nem utasítottam vissza, elfogadtam az ajánlatát. Nem
voltam szívbijos, előleget kértem. A hölgy gondolkodás nélkül
kinyitotta a táskáját, és kivett belőle... Kimeredt a szemem, és
mielőtt az enyém lett, siettem megszámolni a pénzt. Észrevette,
milyen mohó vagyok, és ugyanolyan melegen mosolygott rám,
de én már megutáltam. Csak remegett a kezem. Amikor átnyúj-
tott négy ötven eurós papírpénzt, összehúztam magam, vagyis
önkéntelen fejet hajtottam a hatalmas nagyság előtt.

– Még ugyanennyit kap, ha elmeséli...

A lánya lehettem volna, de magától beszélt a szám, és meg-
kérdeztem, hogy miért csinálja ezt, és ha már nem bízik a fér-
jében, akkor itt az ideje, hogy szakítson vele, egyszerű ez, mint
a jó napot, miért van szüksége úgynevezett bizonyítékokra?
Abban a pillanatban megfogant a fejemben a terv. Nem voltam
prosti, és nem is akartam az lenni. Most, amikor tudom, hogy
holnap ilyenkor már nem leszek, ez a dolog már nem ejtene kí-
sértésbe, de akkor nem tudtam lemondani a pénzről, és ha a nő
hülye, miért ne profitálhatnék a hülyeségéből? Úgyhogy profi-
táltam, és minden intelligenciámat és fantáziámat bevettem,
hogy kitaláljak egy csomó minél izgatóbb szexjelenetet. Ki-
gondoltam mindent, kész regényt írtam, ha, ha, ha, láttam ma-

gam előtt a hölgyet, ahogy elzöldül, elsárgul, csurog a nyála, és adott pillanatban, ott, a kávézóban, mindenki szeme láttára benyúl a szoknyája alá. Ott maszturbál a szerencsétlen, mert a férje feltételezett szeretője olyan aprólékosan feltárta előtte, hogy a férje miket művel... Az az igazság, engem is izgatott a történet, annál is inkább, mert pataokban folyt a pénz.

– De hát ő nem fizet neked? – kérdezte, és ez jó alkalom volt, hogy a képébe vágjam, egy lejt sem fogadok el, mert szeretjük egymást, és azoktól a férfiktól, akikbe szerelmes vagyok, nem fogadok el pénzt.

Ez övön aluli ütés volt, és láttam őt legyőzötten, összeomolva, eltiporva, de mit csináljak, szívecském, te akartál valami ilyesmit...

– Hogyan? Szeret?

– Persze, fülíg szerelmes belém – fokoztam tovább a dolgot, de azt hiszem, hiba volt –, úgy tudom, válni akar.

A hülye felállt az asztaltól és alig tudott az ajtóig menni, elvesztette az egyensúlyát, kész csoda volt, hogy megállt a lábán. A vicc az, hogy ha csak egy kicsit is elgondolkozott volna, kételkedett volna abban, amit mondtam, kérdezhetett volna valamit a férje foglalkozásáról, valamit, bármit, bevethetett volna egy beugratást, egy horgot – bár a férfi le is tagadhatta volna a foglalkozását, vagy hazudhatott volna – és így leleplezhetett volna, mert akármilyen jól kitaláltam, lehetetlen lett volna logikusan kikövetkeztetnem, hogy mi a férfi a foglalkozása, akivel valójában sohasem beszéltem, és pláne nem szexeltem. Önagysága hazugságon kaphatott volna... De neki meg sem fordult a fejében. Valójában a hülyének szüksége volt erre a szenvedésre. Egy perverz, mazochista, egy állat, akit olyan dolgok elégítenek ki, amitől az emberek ódzkodnak. És akkor miért ne csikarjam

ki a pénzét? Kicsikartam egészen addig a pillanatig, amíg a férje be nem tette a lábát a kávézóba. Most rajtam volt a sor, hogy elzöldüljek, tudva, hogy eddig tartott. Egy perc alatt kiderül az igazság. Úgy elfutottam, hogy szikrákat szórt a sarkam. Attól féltem, megvernek. Végül is civilizált emberek, de a jó érzésnek is van határa, ha rájössz, hogy egy szélhámos gúnyt űzött belőled, nem sokat gondolkozol, hanem cselekszel. Miután futottam vagy kétszáz métert, megálltam kifújni magam, de senki sem jött utánam. Tulajdonképpen szélhámos voltam, de őt egy rendőrségi feljelentés a nevetségessé válással kecsegtette, amit nem vállalhatott. A legutolsó rendőr is jót szórakozott volna a hülye gazdagokon.

– Tisztelt asszonyom, önt megcsalták, de ön a hibás, nem a lány. Ő csak kihasználta ezt, csak belenyúlt az ön zsebébe...

Nem tartott be nekem, a férj sem tartott be nekem semmivel, és az egész blöffből szép summát nyertem, a hölgy elégedett volt, hogy a férje nem csalja, a férj már nem annyira, mert hiszen nem is dugott félre, és az ostoba felesége miatt a költségvetésén mégis lyuk keletkezett, meg kellett szakadni a nevetéstől, de nem nevettem...

A dédapa

Nichifor Bianu román irodalomtanár Vlaşca megyéből származott, ahová vagy tíz évvel az ő születése előtt világra jött Ion Dobre parasztfiú, aki később Nichifor Crainicra változtatta a nevét, és ez a név őt is fellelkesíti, mert nem szerette, hogy Marin Bolboroceának hívják, de nem sejtette, hogy egy évszázad múlva a teremtett világ horizontja új teremtménnyel, a dédunokájával, Andreea Bianu Meinhoffal lesz gazdagabb, azonban az ő kegyetlen sorsát még a szentírás jóslatainak megfejtésével sem láthatta senki előre, pláne nem a dédnagyapja. Ő 1899-ben született, egyidős volt G. Călinescuval. Utóbbi is akkor jött a világra, és ő sem sejtette, milyen bámulatos sors vár rá. Az őt támogató Ikrek jegye titokzatos verseket zsongott, amelyeket csak a legtudósabb angyalok olvastak. Călinescu sorsa hosszú távlatokban meg volt írva, és a konkrét földi megvalósulása csak pusztá formáság volt. Azonban valakinek a dicsőségét a mellette élő névtelensége is táplálhatja. G. Călinescu sohasem törődött a szintén falusi származású Bolboroceával, aki szintén a bölcsészkaron végzett és szintén a kiváló tanulók közé tartozott. Csakhogy a jövődő híres irodalomtörténész-

szel és kritikussal ellentétben ő lélekben folyton harcban állt az olyan szavakkal, amelyeket tisztességtelennek tartott. Ő is meg akarta írni a román irodalom történetét, de másképpen, mert úgy vélte, hogy a vers az Istenhez, a hazához, a természeti szépségek, a földre teremtett ember tudása felé vezető a legszébb út. 1918. december 1-jén tizenkilenc éves volt és minden porcikájában átélte az ország egyesítésének örömét. Két évvel korábban, a háborúba lépéskor bánkódott, amiért nem sorozták be, mellőzték, miközben a többi fiatal bevonult, hogy az életét áldozza a népért. Nem mintha mindenáron meg akart volna halni, de már akkor úgy gondolta, hogy az ember nem élhet csak a saját jóléte miatt, ha ember, és nem pusztán emelős, valamilyen nemes célt kell követnie. Máskülönb akkor Románia egész déli része megbolydult, vibrált, mint egy olyan hangszer, amelynek millió megpendülő húrja elviselhetetlen hangot produkál. De neki pont erre volt szüksége, erre az ezer meg ezer hárfahúr pendülésére, hogy őt is emberfeletti pályára röptse. Akkor került be az egyetemre, irodalom és filozófia szakra, és olyan boldog volt, hogy alig fért a bőrében. De nem szerette a filozófiát, mert neki gyanúsnak tűnt abban az értelemben, hogy a gondolkodás boncolgatása elveszi az ember életkedvét. Az irodalmi alkotásokat viszont nagyon kedvelte, mert azok, mint a menyasszonyok, szaladtak a szívük választottja felé, aki nem volt más, mint a lelkes olvasó, Alecsandri, Coșbuc, Vlahuță szerelmese, Goga trombitája visszhangzott benne – Eminescut túl szomorúnak tartotta –, azoké a költők, akik a haza szépségét és az elődök hőstetteit dicsőítették, vagy ha filozofáltak, az senkit se zavart, mert az is csak egyik formája volt a szülőföld iránti szeretet kinyilatkoztatásának.

Parasztgyerekként Nichifor Bianu tudta, hogy mit jelent szegénység és gazdagnak lenni. Tudta, hogy egy fej hagymával és egy falat puliszkával is rögtön elűzhető az éhség, de bizony egy jó nagy megkopasztott, bográcsban főtt, aztán sült, fokhagymával tálalt tyúkkal is. A szülei soha ki sem mozdultak az udvarukról. És azt hitték, sohasem veszítik el a földjeiket. Ő is azt hitte, de ahogy a városba ért, megváltozott a véleménye. Olvasott, megismerkedett különböző emberekkel, akiknek semmiük sem volt falun, csak városi fizetésből éltek, és rájött, hogy a falusi élet sem tarthat örökké, előbb-utóbb váratlanul ő is válaszút elé kerül. De nem tudta feledni azt a kellemes december elsejei pillanatot. Kinek van még ilyen hazája? Csakhogy a hatálon lévők nem tudják majd gondját viselni, és az aggodalom fullánkjai megsebeztek a lelkét. Egyetemistaként úgy gondolta, hogy a haza érdekében nem fukarkodik az erejével, nehogy megcsonkítsák, nehogy valamiben is hiányt szenvedjen. Megszerezte a tanári diplomáját és hazament a szülőfalujába, hogy ott irodalmat tanítson a gyerekeknek. Ha tanulnak, egész biztosan sikerül majd a veszélyeket elhárítani. A város neki nem vált hasznára, mert elég sok nyomorúságot látott ott. A városi emberek túl idegesek, izgágák, és az élet értelméből tulajdonképpen semmit sem értenek. Szenzációra, ingerekre, új dolgokra vágynak, ideológiára, jaj, milyen rettenetes szó! Amikor először jutott el ez a szó a tudatáig, azt hitte, hogy megőrült. De névrokona, akit nagyrabecsült és akihez úgy ragaszkodott, mint a szeme fényéhez, Nichifor Crainic is idelológus volt. Egyetértett vele, védte a mesterét, azért is, mert helyes volt a programja célkitűzése, átkozta az idegeneket, a kozmopolitákat, az exhibicionistákat.

– Mit vártok ti Romániától? Romániának nincs szüksége rá-
tok, gyertek a faluba, és hallgassátok, hogy béget a birka, rőfög
a koca, kérődzik a tehén, és miután a fületek megtelik ezekkel
a hangokkal, nem fogtok többé örülségeket művelni. Az anyái-
toknak, amilyen az enyém és a hozzám hasonlóké, akik millióan
vannak, nem kell szalonokban égetniük a petróleumot, követni
az olcsó divatot, lyukas seggel franciáskodni! Nekünk van vala-
mi célunk ezen a földön, amit nem fogunk feladni azért, hogy
utcára kerüljünk, világos?

A nemrég kezdődött új század a húszas évekbe lépett, és nem
mondhatta, hogy nem ment jól a sora. Falun, ha tanárként el-
foglalta az állását, csak dinamittal lehetett volna onnan kirob-
bantani. A tanulók – fegyelmezettek, nem rossz magaviseletű-
ek, nem szemtelenek, betűről betűre megtanulták a tankönyvet,
amelyet ő a saját gondolataival is kiegészített, elmagyarázta a fi-
ataloknak, mintha ő talán öreg lett volna, hogy a vers nem ké-
nyeskedés, nem andalító szavak láncolata, hanem értelme van,
de csak akkor, ha te, a szerző is meggyőződttél már róla, hogy
jó úton jársz, és csak akkor érinted töltőtolladdal a papírost.

– Egyébként jobb, ha kocszába mész a saját fejed után! A ro-
mán irodalomnak nincs szüksége a szenvedésedre. A költő
olyan, mint a katona, és a harcba szuronnal indulsz, hogy le-
döfd a hitetlenséget. Nemzetünk nagy költői mind így írtak,
ezért van most kalauzunk és nem csak véletlenszerűen hala-
dunk át a történelmen.

Az előadásai patetikusak voltak, sokszor a tanítványai szülei
is elmentek az óráira. Az egyszerű, tisztalelkű emberek hallgat-
ták a tanár szavait, aki előadása közben még meggyőzőbbé vált.
Végül az irodalomórái hagyományos prédikációkká alakultak

át, lelkileg az egész falu táplálkozhatott belőlük. A helyi pap mellett valódi oszlopként ő tartotta a mennyboltot, de az összes család fedelét is, hogy be ne omoljon, és szép, egészséges gyerekeket neveljenek. Telt, múlt az idő, és olykor elcsábult és hallgatózott, hogy megtudja, mi történik még a városban. Nem kapott jó híreket, de arra törekedett, hogy ne figyeljen rájuk. Így tudta meg Krisztus 1927. esztendejében, hogy Ferdinánd király és Ionel Brătianu miniszterelnök átköltözött a másvilágra. Gyászba borult az ország, és minden egyre rosszabb lett, a népet felkészületlenül érte ekkora teher elviselése. Hirtelen olyan emberek életének szakadt vége, akik tegnap még halhatatlannak tűntek. Nichifor Bianu szilárdan állt a lábán, és az óráin a két nagy férfiú jelentőségéről beszélt tanítványainak. Csak-hogy ő a lelke mélyén sohasem volt liberális, és ki nem állhatta a felfuvalkodott urakat, akik nem sokra tartották a népet. Még egész fiatalon belépett Ion Mihalache pártjába, egy valódi baloldali parasztpártba, amilyen neki is tetszett, mert ez a párt mindig az alsóbb rétegek felé húzott, tudva, hogy a bocskorosok nélkül az ország a szakadékba zuhan. Üdvözölte a párt egyesülését egy karót nyelt erdélyi ember pártjával, mert akkor megértette, hogy abban a pillanatban fogant meg az ország jövője. A sors keserű, de jól kifundált iróniája, hogy az ő élete végérvényesen más irányt vett, pont az erdélyi miatt, aki belecsapott Mihalache tenyerébe. Ki hitte volna? Iuliu Maniuról azt hallotta, hogy szűz és még soha életében nem érintett nőt, majd ő lesz az a személy, aki miatt börtönbe kerül, ahol szülőfaluja horizontja emlékezetének egyre szűkebb és sötétebb zugába menekül. Egyébként tudta, hogy a nőügy nem könnyű dolog, mert ha nem elég érett az ember, belebonyolódhat. Ő szerencsés volt; fiatalon nősült, egy pópa lányát vette el, Aglaia

Coravut, akit éppen a csodált férfiú mutatott be neki. Nem tudta elfelejteni azt a csodálatos napot, amikor kezét fogott a híres teológiai professzorral, aki szintén vlașcai volt, bement az órájára, és neki akkor egyszerűen rögtön elállt a lélegzete. Sohasem álmodta volna, hogy ekkora megtiszteltetés éri, hogy Nichifor Crainic személyesen jelen lesz az óráján, türelmesen meghallgatja, amit ő a tanítványainak összehord, feláll hátul és előre megy a katedrához, aztán ő is beszédet tart a tanulóknak, akik ájulloznak az izgalomtól, mert érzik, hogy valami egészen különös dolog történik, amilyen az iskolájukban még sohasem történt. Bianu, akit akkor még Bolborocéának hívtak, nekifezült, kinyilvánította hazaszeretetét, a könyv iránti szeretetét, és azt, ahogyan ezek a román irodalomban a kezdetek óta egymással összeszövödnek. Crainic figyelmesen hallgatta – Istenem, micsoda megtiszteltetés! – és az óra végén már csak a tapsnak kellett volna kitörnie. De a gyerekek csendben maradtak, felálltak és lehajtották a fejüket, mintha halottvirrasztón volnának, ami végül nem is lett volna olyan nagy tévedés, mert az elöttük álló tanárokkal a sors majd kegyetlenül elbánik. Alig kezdődtek el a harmincas évek, illetve még véget sem értek a húszas évek, és ki jósolhatta volna meg akkor a jövőt? A két tanár sem tudta volna azon a szép őszi napon, amikor az iskola udvarán kóstolgatták a feltálat finomságokat. A román síkság a nyár minden melegét magába szívta. A kék ég is békésen, és tán ugyanolyan gyanútlanul vibrált. Valójában ez a kékség csak illúzió volt, mert a légköri lepel mögött fullasztó légüres tér és néma sötétség tátongott. Ahogy a szabad évek leplének lerántása után is felsejlett már a sötét jövő. Crainic akkor egy pohárka cujka mellett csak dicsérő szavakkal illette őt, és csak azon csodálkozott, hogy az ő korában – pedig még harminc

éves sem volt – még mindig legényember. És lám, ahogy az élet könyvében meg van írva, felajánlotta, hogy bemutatja egy távoli unokahúgát, Aglaiát, a tisztességes papleányt, aki szintén a neki rendelt párjára vár... A jövődő Nichifor Bianu azt hitte, álmodik. Hogyan? Rokonságba kerülhet a híres tanárral és teológussal? Ez minden várakozását felülmúlta, és izgatottságában egy kicsit kilöttyintett a poharából. És hogy ügyetlenségét leplezze, gyorsan az egészet felhajtotta. Egyébként sejtette – mint egy bűnös kisördög –, hogy a lány nem lehet valami hétszépesség, de hát Istenem, csak ne legyen nyomorék. Crainic megígérte, hogy mielőbb összeismerteti vele, és tartotta a szavát. A lány az egyik szomszéd faluban lakott, elvégzett valamilyen művészi és szakmai leányiskolát, ahol a jövődöbéli feleségek és anyukák háztartartást, hímzést, horgolást tanultak, de ha nem mentek férjhez, akkor mire való volt az iskola? Bolboroceá, amikor meglátta a lányt, megszólalni sem tudott, vagy annyira izgult, hogy még legalább egy hétig nem tudta túltenni magát az izgalmán. Nem tudta, hogy szép-e vagy csúnya a lány, azt sem, hogy neki tetszik-e, vagy inkább rá se nézne, neki csak a Nichifor Crainic rokonsága számított, azért emelte ki a lányt a nők közül és helyezte egy örökös képkeretbe. A pópát, a jövődöbéli kövér apóst előre értesítették a várható eseményről. Az apró papné egy szót sem szólt, de éles szemével mindent alaposan megfigyelt. Tetőtől talpig, szőrszálanként, semmilyen részletet el nem mulasztva tanulmányozta a kérőt. Tehát ezt a vőlegényt ajánlotta Crainic úr, hm, nem tudta, hová tegye, de hát ilyen ajánlással bármilyen vizsgán átmenne. Bolboroceá kevély férfi volt, de sohasem hivalkodott jó megjelenésével. Amikor látta, hogy jövődöbéli neje jó fejfel alacsonyabb nála, nem volt semmi kifogása. Amikor észrevette, hogy

krumpliorrú, felsóhajtott, és Vasile Cârlova verseit kezdte szavalni. Nem volt ellenvetése a kicsi, ám a szülés után hatalmas töggyé terebélyesedő melle miatt sem. Tulajdonképpen bármennyi hibát talált rajta, nem zavarta. A döntését meghozta, és az következett, hogy nyakába vegye a jármot. Ez ezerkilencszázhuszonhatban vagy -huszonhétben volt, ki tudja már, mivel a fiuk ezután született... A börtönben Bianu, aki régi nevét megváltoztatta, szívesen emlékezett arra, hogy Emilian nevű fiának Crainic úr a keresztapja, ami nagy megtiszteltetés volt... Akkoriban az országnak még nem volt új királya, és a keresztelőkön pont arról beszélgettek, hogy Károly herceg vajon visszajön-e még az országba? A nők az egészből semmit se értettek, nem győzték cserélgetni az evőeszközöket és behordani a sok finomságot, amíg a férfiak okoskodtak, de mindinkább már csak az ital beszélt belőlük, hasonló mulatságok voltak ország-szerte, és kevesen gondolták, hogy ezek az évek soha vissza nem térnek... A felesége, Aglaia sem hozott több termést. Nem akarta elhinni, hogy csak egyetlen fia van, ami faluhelyen majdnem szégyennek számított. Coravu atya, az após is elkomorult, mert minden családban három-négy gyermeket keresztelt, és csak nála volt egyetlenegy. A katedrán Bianu magabiztossága sokat veszített az erejéből. Elvesztette a lendületét, a versek iránti szerelme elhervadt, és már nem hitt úgy, mint régen a román nemzeti költőkben. Nézte a Szűzanya ikonját és az ország nagy térképét, és minden alkalommal könnyezett. A könnyein, mint egy ködfátylon át, amely nem vékonyodott, hanem sűrűsödött, évről évre látta. Félt attól a naptól, amikor az ikont és a térképet letérik a falról, és helyükön csak a kő marad. Elűzte a félelmét, de másnap megint előjött, aztán egyik évről a másikra, és érezte, hogy az élete nem áll távol attól a pillanattól, amikor be-

következik a kegyetlen felfordulás. Egyre ritkábban ment Bukarestbe, már alig bírta elviselni azt a feszültséggel teli légkört. Miért fecsegnek annyit az emberek, miért veszekednek, miért jelenik meg annyiféle újság? Bizonyos szempontból érthető volt, de más szempontból és alaposabban nézve a dolgokat, már nem bírta elviselni hajdani kollégáját, akit Călinescu Gheorghénak hívtak. A falusi tanárral, vele ellentétben az uraság az egyetemen tanított, folyóiratokba írt cikkeket, sőt, saját folyóirata volt, külföldre utazgatott, főként Olaszországba, ezt még ki engedhette meg magának, és Bianu szimatának mindez gyanús volt, tisztességtelennek tartotta az ifjú kritikust, aki rutinos pókerjátékosként szempillantás alatt megcinkeli a kártyalapokat. Jellemtelen, mondta magában fogcsikorgatva. Úgy érezte, mind nehezebbek a ruhái, és súlyos könnyei keserű pecsétként eltakarják tekintetét. Falun egyre komorabb lett, már ott sem találta a régi derűt. Az egyik óráján – nem tudta, mi történt vele, nem bírt uralkodni magán – felkapta a katedráról a katalógust és földhöz vágta, az Istent és Krisztust emlegetve keservesen káromkodott, de kire vagy mire haragudott szegény Bianu tanár úr? Hát éppen az addig ereklyeként becsben tartott irodalomra és a nemzeti költőkre, mert megavasodtak, és iszonyúan dühös volt Octavian Gogára, a fényképét miszlikbe tépte, hogy elfújja a szél, mint egy rég felszentelt kenyér morzsáját. Egyébként az ő politikusi pályája sem tartott sokáig. Az apósától kapott áldozati kenyér kemény volt, mint a beton, az összes hittársa foga beletört. Bianut persze beutalták a kórházba, mert már az óráit sem tudta megtartani. Egy bukaresti magánklinikára került, ahol több mint egy hónapig sétált az intézmény udvarán, mint azelőtt Eminescu, felszedegette a földről a faleveleket, azt mondta, pénz, mert ő tulajdonképpen azokon a kis

növényi részekben a nemzet tanítóinak arcképét látta, egyszer még valami madarat is egy arkangyalhoz hasonlított. Nem tudhatta, hogy a férfit, akit ő ki nem állhatott, és aki miatt az idegrendszere kibillent az egyensúlyából, főleg a nagy nemzeti költő foglalkoztatta, egyre csak írt és írt róla, amit ő is szeretett volna, de nem találta a megfelelő szavakat, vagy a szavak menekültek előle, otthagyták tehetetlenül. És ugyanúgy nem tudta, hogy az arkangyalok epekedve tekintettek a hazájára, egyesületbe szerveződtek, amelyet éppen Mihály Arkangyal Légiójának neveztek el. Később ez a név, mivel a költőien valóságos hangzás miatt nehezen volt használható, az ijesztő Vasgárdára változott. Valójában olyan viharos esztendők jártak, hogy már azt sem tudta, melyik világon van. Még le sem tépett egy lapot a naptárról, máris ott volt a következő év. Corneliu Zelea Codreanu halála, megfojtották, mint egy kutyát, villámcsapásként lesújtotta, mivel tegnap még büszkén, fehér lovon látta, vagy Maniu úrral karöltve, akinek kellett a jóképű szövetség. Számolta a faleveleket, és folyton páratlan szám jött ki. Már az időt sem lehetett a régi mértékkel mérni. A halottak lesznek a jövőben a mértékegység, és még ha olyan beteg elme találta is ki, mint az övé, a végén beigazolódik. Armand Călinescu miniszterelnök meggyilkolása miatt kétszázötvenkét légióst büntetésből megölték. És egy év múlva, mintha csak egy nap telt volna el, Nicolae Iorga is sorra került, hogy magasztosan felemelkedjék az árnyékvilágba. Ennek a kolosszusnak a halálától elállt a lélegzete. Mintha nem is egyetlen ember halt volna meg, hanem száz, ezer... A történész lelkében egész seregek elfértek, akik majd mind elesnek a fronton, mert a háború istene szokatlan étvággal felfalja őket. Bianu agya úgy működött, mint egy csuklóspánt alól kibújó fogaskerék-áttétel, de há-

la Istennek, viszonylag gyógyultan távozott a kórházból, és megfogadta, hogy úgy fog dolgozni, mint azelőtt. De ez az „azelőtt” már nem volt lehetséges. Mivel pszichikailag nagyon labilis volt, a diagnózisát figyelembe véve nem kellett a frontra mennie. Megúsza a mozgósítást, otthon maradt a malacokkal és baromfival teli udvaron, mint egy nyomorék, mint egy fogyatékos, ami nagyon fáj neki, pláne, hogy az idős szomszédok úgy néztek rá, mintha direkt emlékeztetnék erre. Így rosszabbodott az idegállapota. Ezer kilométeres távolságban dörögtek az ágyúk, ő mégis úgy érezte, hogy a fejében dörögnek. A vastagbél vérzésétől foltos lett a lepedője, Aglaia zokszó nélkül cserélte és mosta. Crainic úr már nem járt hozzájuk, és elmaradását szintén rossz jelnek lehetett tekinteni. Tényleg érezhető volt, hogy az ország fölött összegyűlt felhőket egy kis szellő nem fogja már eloszlatni. Temérdek újságcikket írt, csak-hogy a betűk egy idő óta horogkeresztbe kanyarodtak, ami sértette az érzékeny lelkeket. Csurgott a vér a lapon, összekeveredett a fronton kiontott vérrel. Másrészt Bianu nem tudott aludni, egész éjjel értelmetlenül motyogott. Aglaia időnként hegyezte a fülét, és hallott néhány értelmes szót is, és azok is arról az iszonyú félelemről árulkodtak.

– Rossz lesz, ROSSZ, akárki nyeri meg a háborút...

A férfi arca fehér volt, mint a méz, és tényleg olyan volt, mint egy sötétben lebegő kísértet. Az apósa is megöregedett, aggasztotta, ami az országban és a világban történt, de leginkább, ami a saját családjában. A veje már nem az volt, aki azelőtt, egyetlen unokája már gimnazista, de távolságtartó, nem törődött a családjával, mintha nem is lennének, ritkán járt haza, akkor is keveset beszélt, nem árulta el a titkos gondolatait, olyan benyomást keltett, mintha nem bízna senkiben, és ma-

gányos úton járna, sötét célt követve. – Marin – mondta a pap a vejének, továbbra is az eredeti keresztnévén szólítva, mert nem bírta elviselni a görögös hangzású Nichifort –, másszál ki már a gödörből, ahogy a nóta mondja, „ébredj, román”, te mindig igaz hazafi voltál, szeretted a hazádat, miért hagyod magad ennyire legyőzni? Én nem hiszem el a mesét, hogy van valami baj a fejeddel, egészséges ember vagy, csak kétségbeesett, ki tudhatja, hogy mivel tömte tele a fejedet az a másik Nichifor? Úgy hallottam, ha bejönnek az oroszok, még nagyobb lesz itt a zűrzavar. A mostani politikusokról ne is beszéljünk... Én sohasem politizáltam, mindig óvakodtam ettől a dologtól, de nem kizárt, hogy nálunk is az lesz, mint az oroszoknál, és úgy hallottam, ott minden közös, már semmi sem a tiéd, és ha azt mondod, hogy nem értesz egyet evvel, lecsuknak és nem látod többé a napot, nem állítom, hogy bezárják a templomokat vagy tyúkketreccé alakítják át, Isten ments ekkora büntől, de lám, hatalmuk van, és hogy ki ad nekik ekkora hatalmat, nem tudom, talán az ördög...

Az após csak beszélt, mint egy imamalom, de szavai Bianu egyik fülén be, a másikon ki. Nézte a kövér ráncos arcot, látta, hogy csorba, már nem az a pap volt, aki a falu érdekeit szolgálja és még más falvakba is eljár, lelkileg felszántja a román síkságot, és ha rajta múlik, messze, a hegyekbe is felmegy, már nem az volt, aki régen, csak egy fáradt öregember, aki üres tekintettel bámult a szent kehelyre, már csak Călinescu Gheorghe kolégának ment kiválóan a sora, kiadta hatalmas könyvét *A román irodalom története a kezdetektől napjainkig* címmel, és ő megint őrzöngött, legszívesebben megfojtotta volna azt a pasast, de végül inkább mindent magába fojtott.

De ahogy a labilis lelkületű emberekkel lenni szokott, a vörös hadsereg támadása és átkelése a Prut folyón, a marsall bukása nem fokozta Nichifor Bianu jövő iránti aggodalmát, hanem pont ellenkezőleg, rendkívül lázba jött. Kikelt az ágyból és hangoskodott, gesztikulált, nyilatkozott, hogy élete végéig harcolni fog a fasiszták ellen, miféle fasiszták ellen?

– Jó, de ha ellenük harcolsz, azt jelenti, hogy az oroszok pártjára álltál, megbolondultál, Marin?

Nichifor a győzelem hírnökeként intenzíven átélte a történelmi pillanatot, de megbomlott az elméje. Ha kérdezték, hogy lássák, normálisan gondolkodik-e, csak vigyorgott, mint a bolond, éjjel pedig kiment a rétre és a virágok illatától megrészgülve leheveredett a sötétben. Időnként felmerült benne a kérdés, hogy vajon mi lehet Crainic úrral, akihez a szeme világánál is jobban ragaszkodott. Az ő nevét viselte, neki köszönhetett mindent, bár az asszony, akit szintén ő ajánlott neki, nem tudott közel férkőzni a szívéhez. Annak ellenére, hogy életében nem járt a szépasszonyok után, volt szépérezke, és nagyon jól tudta, milyen fájdalmas különbség van egy jelentéktelen úri-nő és az olyan nő között, aki valósággal szikrázik a természetes szépségtől. Az ő Aglaiája nem az a nő volt, aki után megfordulnak a férfiak, és nem sokkal a házasságkötésük után teljesen eltorzult. Olyan ízetlen nő volt, hogy sokszor be kellett hunyia a szemét és úgy maradnia hosszán, mesebeli tündérekről vagy a hajdani évfolyamtársnőiről ábrándozva, akiknek a bájai ámulatba ejtették, de nem mert hozzájuk közeledni. A fiuk az anyjára ütött, olyan értelemben, hogy aminek az anyja külseje volt híjával, az belőle érzelmileg hiányzott. Ezzel magyarázta a távolságtartását, a szarkasztikus mosolyát, amikor próbálta a nemzeti értékek, a halhatatlan ikonok és a rendületlen haza-